

Oponentský posudek na disertační práci

Mgr. Jana Horycha

Liberální teorie a praxe soutěžního práva

Disertant si pro svoji práci zvolil náročné téma konfrontující liberální teorii s přístupy a praxí vybraných směrů ekonomického myšlení v oblasti soutěžního práva a regulace hospodářské soutěže. Šíře autorem zvolené problematiky by mohla představovat téma několika odborných prací, o čemž svědčí i rozsáhlost posuzované disertační práce. Tím není řečeno, že by obsáhlost tématu znamenala povrchnost jeho zpracování.

Posuzovaná práce o celkem 272 stranách je rozdělena na úvod, šest kapitol a závěr. Práci uzavírá seznam tabulek a grafů, seznam použitých zdrojů a český a anglický abstrakt s klíčovými slovy.

V **úvodu** práce autor připomíná frekventovanost pojmu liberalismus v odborném i laickém diskurzu. Lze zde navíc připomenout módnost tohoto pojmu příznačnou pro postkomunistické země v 90. letech minulého století po pádu socialismu. Autor si v úvodu klade za cíl osvětlit samotný pojem liberalismus a na něj navázané způsoby ekonomického myšlení. Analyzuje, jak se v tomto kontextu do uvažování ekonomických škol promítají otázky ekonomická regulace. Autor si uvědomuje rozdílnost pohledu právníků a ekonomů a jeho práce si klade za cíl přispět ke sblížení rozdílného vidění světa a občasně rivality těchto profesí. Vhodně připomíná, že k tomuto cíli přispívá i směr v právu označovaný jako Ekonomická analýza práva (*Law & Economics*), který se snaží propojit právo a ekonomii a aplikovat ekonomickou teorii a metody na právní oblast, a to často právě do oblasti ochrany hospodářské soutěže. V tomto ohledu je třeba ocenit autorovy snahy o sblížení právního a ekonomického způsobu uvažování.

První kapitola je věnována vymezení základních pojmů vztahujících se k okruhu analyzovaných témat, systematizaci práce a použitým metodám. Disertant charakterizuje pojmy hospodářské soutěže a soutěžního práva a návazně uvádí zvolenou systematiku výkladu v rámci celé práce a jednotlivých kapitol. Interdisciplinární charakter práce se promítá v pluralitě autorem použitých metod a v kritickém zhodnocení metodologických přístupů ekonomických škol a analyzovaných autorů.

Druhá kapitola je věnována pojmu liberalismus. Autor si uvědomuje, že označení „liberál“ a „liberální“ nabýval v různých historických etapách a v různých společensko-politických kontextech rozdílný obsah. Pokud pracuje s těmito pojmy, přiřazuje jim významy z hlediska současného diskurzu spojujícího tyto pojmy s upřednostňováním jedince a snahou budovat společnost, ve které mohou jednotlivci uspokojovat své zájmy a dosahovat seberealizace. Chápání pojmu liberalismus ovlivnily dvě revoluce - americká válka o nezávislost

a Velká francouzská revoluce a jejich ideály. Výchozím bodem se stala autonomie jedince (jeho svobodná vůle) a jeho svoboda. Autor tyto základní pojmy liberalismu vykresluje v jejich chápání Adamem Smithem a Immanuelem Kantem, vnímá i etickou rovinu liberalismu v napětí pojmů egoismus, individualismus a morálně dobré (spravedlivé) jednání. Shrnuje etickou rovinu liberalismu, kdy liberální autoři kladou značný důraz na komplexní motivaci každého jednotlivce, který sleduje své vlastní zájmy, ale i nesobecký zájem o blahobyt ostatních osob. Připomíná postuláty užitku a lidského štěstí vytyčené Johnem Stuartem Millem, které nakonec vedou u Milla k obdobným závěrům jako u Smitha a Kanta. Disertant shrnuje etický obsah liberalismu u těchto vlivných autorů liberální tradice, kladoucích důraz na autonomní, přitom však morální jednání svobodného jednotlivce. S tím souvisí i hospodářská rovina liberální teorie.

Obsažnou pozornost věnuje disertant hospodářské rovině liberalismu, která se váže k disertačnímu tématu hospodářské soutěže a soutěžního práva. Postihnout tuto rovinu liberální teorie je obtížnější, protože se potkává sféra jednotlivce a sféra společnosti, legitimita hospodářské činnosti (zásahů) veřejné moci a promítá se zde i faktická hospodářská praxe. Autor výstižně konfrontuje pohledy řady autorů, z nichž někteří se vymykají autorovu chápání liberalismu (např. John Maynard Keynes). Hospodářský liberalismus nelze na druhé straně redukovat pouze na *laissez-faire*. Výklad obsahu hospodářského liberalismu autor shrnuje zdůrazněním řady závěrů spočívajících zejména v uznání výsadního postavení soukromého vlastnictví a základního principu organizace hospodářského systému, za nějž je považován tržní mechanismus. Liberální autoři prakticky univerzálně vychází z předpokladu, že existuje tendence tržního systému k dlouhodobé makroekonomické rovnováze.

Na základě stanovených kritérií konceptu liberalismu autor zvolil tři školy ekonomického myšlení, která splňují tato kritéria. Jsou jimi Rakouská škola ekonomie, Chicagská škola ekonomie a Freiburská škola ekonomie. Tento výběr lze považovat za autorovu licenci, i když autor sám konstatuje, že by v úvahu připadaly i některé další školy. Autor se zvoleným ekonomickým školám věnuje ve čtvrté, páté a šesté kapitole ve snaze ukázat jejich společné prvky a odlišnosti. Jednotlivé školy nahlíží odlišně zejména na otázky konkurence a její regulaci právní úpravou hospodářské soutěže. Před rekapitulací uvedených třech ekonomických směrů disertant rozebrat nejprve v následující kapitole pojmy týkající se konkurence a monopolu

Třetí kapitola je zaměřena na výklad konkurence a monopolu a jejich regulaci v pojetí moderní ekonomické teorie, představované zejména Cambridgeskou neoklasickou školou ekonomie. Její představitel Alfred Marshall formuloval základní definice konkurence a monopolu, na něž navazují moderní ekonomické teorie hlavního proudu. Inspiraci autor nalézá i u amerického ekonoma Milтона Friedmana, v rekapitulaci teorie nedokonalé konkurence Joan Robinsonové a teorii monopolistické konkurence Edwarda H. Chamberlina.

Následující čtvrtá, pátá a šestá kapitola se věnují uvedeným třem školám ekonomického myšlení. Jde o obsáhlý a autorem pečlivě prováděný výklad, který není nezbytné v oponentském posudku detailně rekapitulovat a samostatně hodnotit. Budou shrnuty jen základní charakteristiky jednotlivých škol.

Čtvrtá kapitola se zabývá Rakouskou ekonomickou školou, jejíž počátky sahají od 2. poloviny 19. století až po současnost. Jejími významnými představiteli byli zejména Ludwig von Mises a Friedrich August von Hayek. Hayekova obhajoba klasického liberalismu představuje minimalistickou koncepci antimonopolního zákonodárství. Stejně tak i Misesova kritika státních

zásahů do ekonomiky vedla u jeho následovníků k negaci antimonopolního zákonodárství. Disertant po kritickém zhodnocení Rakouské ekonomické školy, jejíž teorii považuje za neudržitelnou, problematicky navrhuje nahrazení defektní právně teoretické složky její aktuální teorie pozitivistickou normativní právní teorií v duchu vypracovaném Hansem Kelsenem a Františkem Weyrem. Na druhé straně disertant akceptuje uplatnění noetické trialistické koncepce (ontologie, teleologie a normologie) Karla Engliša a jeho teleologické koncepce ekonomie. Ocenit je třeba disertantovy úvahy o uplatnění metodologie hnutí *Law and Economics*.

Pátá kapitola se věnuje Chicagské škole ekonomie, jejíž tradice ekonomického myšlení je spojena se Chicagskou univerzitou a sahá do první poloviny 20. století. Jejími významnými představiteli jsou ekonomové Milton Friedman a George Stigler a ekonom a právník Richard Allen Posner. Jde o jeden z nevlivnějších směrů ekonomické teorie 20. století v prostředí USA a od 80. let 20. století i v Evropě, který se promítá i ve sféře ekonomické praxe. K pojmu Chicagská ekonomická škola neexistuje jednotné vymezení a u některých autorů mohou být spory o jejich příslušnost. Disertant proto i zde zvolil při zařazování členů této školy volnější inkluzivní přístup a analyzuje přínosy jednotlivých představitelů této školy. Připomíná zejména Richarda Posnera s jeho antimonopolní teorií. S Chicagskou školou je také spojován rozmach směru *Law and Economics*.

Šestá kapitola se zaměřuje na Freiburskou školu ekonomie spojenou s německou univerzitou ve Freiburgu, jejíž vliv je významný v Evropě. Je spojována s pojmem sociálně-tržní hospodářství. Její přínos je v oblasti soutěžní teorie a politiky, ale i v oblasti nastavení hospodářského řádu. Pracuje s tradičními pojmy konkurence, monopol, oligopol a vypracovává koncepci tržního hospodářství. Cílem antimonopolního zákonodárství je eliminace projevů hospodářské moci a nastolení stavu dokonalé konkurence. K tomu má přispět i institucionální zakotvení a realizace soutěžního řádu. Kladem disertační práce je, že autor u této i předchozích dvou ekonomických škol přistupuje po rozboru jejich teoretických základů k výkladu jejich návrhů regulace hospodářské soutěže – jak se promítají v oblasti českého práva (především zákona o ochraně hospodářské soutěže), německého práva (německého antimonopolního zákona) a v primárním a sekundárním právu EU.

V obsažném **závěru** disertant shrnuje odpovědi na otázky položené v úvodu práce a uvádí získaná zjištění. Dospívá k předpokládanému závěru, že význam pojmu liberalismus je u autorů chápán rozdílně, jak historicky, tak geograficky. Za podstatné pro pojem liberalismus považuje autor autonomii a svobodu jednotlivce. Za důležité shledává uznání výsadního postavení soukromého vlastnictví a akceptaci základního principu organizace hospodářského systému - tržní mechanismus. Autor provádí celkové zhodnocení tří zvolených ekonomických škol a v tabulce u každé školy shrnuje její koncepci ve vztahu k vybraným právním předpisům ČR, SRN a EU vztahujícím se k hospodářské soutěži. Snaží se odpovědět na otázku, zda je platná a účinná antimonopolní legislativa v ČR, SRN a EU „liberální“, tj. v souladu s koncepcí některé z uvedených ekonomických škol. V tomto ohledu autor uzavírá, že ačkoliv žádná ze zkoumaných oblastí legislativy neodpovídá koncepci Rakouské školy ekonomie, vykazují tyto oblasti legislativy v řadě ohledů soulad s doporučeními Chicagské a Freiburské školy, a lze je proto do této míry považovat za liberální.

K celkovému hodnocení disertační práce lze konstatovat, že se disertant s problémově neobyčejně bohatým, rozsáhlým a náročným tématem úspěšně vypořádal. Z práce je zřejmé autorovo nadšení pro problematiku liberalismu. Je třeba zároveň ocenit multidisciplinaritu autorova přístupu zahrnujícího vedle právní a ekonomické problematiky i politologické otázky. Ocenil jsem i část textu věnovanou Karlu Englišovi. Autorem zvolené téma je stále aktuální, a to i z pohledu projevů současné krize liberalismu umocněné koronavirovou pandemií vyžadující státní zásahy do všech oblastí života, spojené s omezováním základních práv a svobod. Hospodářská recese se dotýká ekonomiky téměř všech států světa a je některými národohospodáři označována za nejhorší recesi od Velké hospodářské krize ve 30. letech 20. století. Tyto souvislosti se nutně dotýkají a budou do budoucna dotýkat i liberální teorie a praxe soutěžního práva, k čemuž by měl disertant zaujmout stanovisko při rozpravě u obhajoby disertační práce.

Ke zpracování tématu autor přistupoval systematicky. Lze se ztotožnit s logickým členěním disertační práce a s její základní myšlenkovou linií. V úvodu stanovené cíle se autoru podařilo v plném rozsahu naplnit. Práce je zpracována pečlivě a s dobrou znalostí problematiky, text je psán čtivým a srozumitelným jazykem. Práce vychází z širokého bibliografického zázemí, včetně zahraniční provenience. Disertace je doplněna bohatým poznámkovým aparátem (453 odkazů). Po formální stránce je práce na dobré úrovni, je přehledná, s minimálním počtem překlepů a pečlivě zpracovanými citacemi odpovídajícími citační normě ČSN ISO 690.

Autor svou disertační prací prokázal schopnost samostatné tvůrčí vědecké práce, v práci přináší nové vědecké poznatky. Celkově práce naplňuje požadavky kladené na tento typ prací, a proto **práci doporučuji k obhajobě před příslušnou komisí pro obhajobu disertační práce.**

V Brně 20. 4. 2021

prof. JUDr. PhDr. Miloš Večeřa, CSc.